

General Eirik Kristoffersen
Forsvarssjef

Helhetlig strategi for kampfly og MPA lokalisering

1. Innledning - med Norge i krig er reell forsvarsevne viktigere

På høsten 2019 sendte undertegnede, tidligere militærstrateg, et dokument til Stortinget. En viktig sak var på vei til politisk beslutning, om evt. å stoppe prosjektet Evenes som hovedflystasjon. Det innspillet er her oppdatert for 2022 og denne dialogen. Norge er i krig, og nyheten om at Andøya fortsetter som MPA stasjon med Orion er et viktig signal om at forsvarsevnen nå er viktigere enn for tre år siden.

Norge har kjøpt 52 fly av typen F-35 Lightning, vår største nasjonale investering noengang. Dette dokumentet foreslår en ansvarlig strategi for å lokalisere kampflyene slik at de faktisk fyller sin militærstrategiske rolle. For å utnytte den enorme kampkraften som denne flåten representerer, må de lokaliseres slik at det blir en ansvarlig responstid for hele landet. Flyene må sikres best mulig mot overraskelsesangrep og terroranslag, noe kun spredning på flere flystasjoner vil gi. Ved å øke flåtens sikkerhet til et akseptabelt nivå øker samtidig avskrekkingen. Og Nord-Norge er nå enda mer viktig.

2. Forsvaret som nasjonsforsikring

En troverdig strategi er å investere i trygghet om å gjøre rett for fremtiden. Å skape det nå vil være tillitsbærende i befolkningen, avskrekkende overfor våre eventuelle motstandere og noe NATO vil nikke til. Forsvaret har tilpasset seg internasjonale operasjoner, men noe mangler og spesielt for F-35.

3. Er Forsvaret for Norge eller Nato?

Mens vi også bidrar ute, er det likevel viktig å starte med våre egne behov her på berget og tenke mulige scenarier for Forsvarets respons, og for totalforsvaret. Vi må være rede for et vidt spenn, da vi ikke aner hva det neste angrepet blir. En ny Hitler tror vi ikke helt på. Men ABB skjedde faktisk i vår tid i vårt land, der politiet reagerte kritikkverdig sakte og det reflekterer totalforsvarets beredskap – til ettertanke.

Da Irak-krigen dukket opp i 2003, hadde vi en utenriksminister som gjerne ville være med og krige. Slik gikk det heldigvis ikke. Da Natos Libya-aksjon ble utført var det noen på Stortinget som var stolte av at våre F-16 piloter var dyktigst til å bombe. Mange i Forsvaret var noe forundret den gangen, å bidra internasjonalt er et betydelig ansvar der årsakene og tiltenkt virkning må måles opp mot våre verdier.

Hva blir så det neste, og er vi mer rede da? Vil det være en nasjon som invaderer, ved at feks. Russland ekspanderer vestover? Blir det en organisasjon som mener at Norge er en pariah på verdens ende, og klarer å skaffe seg nok ressurser til å gjøre et anslag mot oss? Vel – det også kan være verdt å se på som ett av mange scenarier. Noen hijackede sivile fly til å “bombe” med, et annet kjent scenarie. Men det eneste vi vet, er at vi ikke vet. Bjørnen i øst brummer, men et angrep vestover - hvor sannsynlig er det?

4. Å forvalte F-35 parken, den største nasjonsinvestering noengang

Våre 52 F-35 koster mer over sin 40-årige livstid enn de fleste kan forstå. Norge har mye penger og forsvarsøkonomien er på vei opp. Det er en annen situasjon også sikkerhetspolitisk. Uansett er kun én lokasjon uansvarlig sett opp mot den enorme slagkraften som flåten representerer. Å fordele den på minst to flystasjoner må til for flåtens sikkerhet og for å ha rimelig responstid for hele landet.

For hvor F-35 skal være utover Ørland, finnes det rede lokaler på Andøya og i Bodø. Noen av de planlagte sheltere for Ørland kan med fordel settes opp på andre flystasjoner, evt. for allierte.

5. Hvilke flystasjoner i nord?

For noen år siden skrev fire Luftforsvarsgeneraler i media om hvorfor Bodø gir mening for kampfly og Andøya for MPA. Evenes for ingenting, da det ikke er egnet som en base for skarpe fly, ikke minst pga. bruken av Aviform og sand siden det er et Ramsar område. Andøya er fem ganger så stor, og de omtalte støyproblemene ift. F-35 kan reduseres kraftig ved å utvide begge rullebanene i lengde, tverrbanen med tidligere planlagte 700m og hovedbanen med minst like mye sørover (feks. 1000m).

En ny strategi for luftvern må utarbeides, der flystasjonene prioriteres tydelig.

Hverken F-35 og P-8 skal operere der sand og Aviform brukes. Aviform er svært skadelig for militære fly, med luker og åpninger som slipper væsken inn, men som det er ekstremt vanskelig å rense ut. Derfor flyr ingen andre NATO-land der slikt brukes. Utover Andøya er også Bodø blitt velegnet igjen, takket være den sivile beslutningen om ny rullebane lenger sørvest – vekk fra bebyggelsen og tilhørende støyproblem. I dagens situasjon kan Bodø videreføres med et knippe kampfly detasjert.

6. Hvilke flystasjoner i sør?

F-35 er en strategisk kapasitet som må beskyttes fra et strategisk overfall. Ørland flystasjon ble derimot besluttet som eneste flyplass med F-35 i Norge, uten sheltere, trolig pga. svak økonomi som premiss i 2012 samt en god porsjon fredstankegang. Den løsningen er derimot altfor sårbar. Ved å kun ta ut én rullebane, er hele flåten satt ut av spill. Milliardene for Ørland Byggetrinn 2 kan bedre investeres i en mer strategisk klok lokalisering. Hva skal så være ellers i sør? Med bygninger og installasjoner i Oslo-området som sannsynlige terrormål, er Rygge med kampfly, helikopter og luftvern svært viktig.

7. En strategisk ansvarlig løsning for F-35 lokalisering i Norge

Dette sikrer Norges største investering, og slagkraften det representerer, med forsvarlig reaksjonstid:

- Én skvadron F-35 på Ørland, 20 fly, QRA*
- Fast deployering fra Ørland til Bodø, 6 fly.
- Én skvadron F-35 på Andøya, 20 fly.
- Fast deployering fra Andøya til Rygge, 6 fly.

Deployeringen er lagt opp for raskest mulig å kunne kraftsamle dit trusselen er, i sør eller nord. Hvilken stasjon som dekker QRA forpliktelsen til NATO, kan endres ut fra operativ status og behov. USA har planer om en QRA med høykapasitets-kampfly på Rygge, dette også med tanke på Baltikum.

*) Quick Reaction Alert is a state of readiness and modus operandi of air defence maintained at all hours of the day by NATO air forces.

8. Hvorfor er dette den briljante løsningen?

Norge er såpass langstrakt at vi må tenke Nord-Norge og Sør-Norge selv for kampfly, for å oppnå en akseptabel reaksjonstid. Vi vet ikke hva som blir det neste angrepet av landet, eller hvor og når angriperen slår til. Mot en fare i nord med Russland på krigsstien, er flyene på Andøya og Bodø klare. Skvadronen på Ørland deployerer da flere fly til Andøya for å kraftsamle.

For en oppbyggende faresituasjon i Sør-Norge, kan skvadronen på Andøya raskt deployere kapasitet til Rygge. Seks fly er der på forhånd for å beskytte hovedstaden kontinuerlig, noe som også bidrar til at personellet blir kjent og vant med å operere der når ytterligere behov oppstår.

Ved å fordele den enorme kapasiteten som ligger i 52 stk. F-35 på to flystasjoner, med fast deployering på ytterligere to som samtidig er deres deployeringsbase, har vi en solid strategi for forsvarlig tilstedeværelse og kraftsamling ved behov i både Sør- og Nord-Norge. Betyggende nok er flyene i Bodø og Andøya sikret i angrepssikre sheltere, slik Byggetrinn 1 for sheltere gir på Ørland, og det beskytter hele flåten mot et initielt missilangrep. Sparte midler på Ørland (Byggetrinn 2) kan brukes på de tre andre.

9. Konklusjon

Med forankring av forsvarsbeslutninger for kampfly og MPA i det som er militærstrategisk og flyoperativt ansvarlig, kreves nye beslutninger for sentrale kapasiteter. Som dagens krigssituasjon tydeliggjør, er Nord-Norge og egnede F-35 lokasjoner med plass for allierte svært viktig.

En lokalisering av kampfly som gir betryggende reaksjonsevne for hele landet, med økt overlevelsessevne for Forsvaret og deri for F-35, tilsier Ørland og Andøya (med forlengende rullebaner) som de to hovedflystasjonene, med en kampflyskvadron hver, med Rygge og Bodø som faste deployeringsbaser. Bør Nord-Norge prioriteres for luftvern? Hva med Rygge med viktigheten av Oslo?